

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15, Kânunuevvel, 1929. Sayı:145

YAZILAR VE YAZANLAR

Cuma pazar tatili
Hanım elinin kudreti
İsmet Paşanın nutku
Fransada iktisat
meclisi
Türk eserleri

*İhsan
Cevat*

*A. Emrullah
Nurettin*

Yolcu duygu ve
görüşleri
Ankara
Mazeppa
Hayat ve neşriyat

*Cevat
Celal Esat
Seniha Sami
Hikmet Şevki*

Müşahabe:

Cuma ve Pazar Tatili

Cuma ve Pazar tatili meselesi arasına gazetelerimiz sütunlarını işgal etmektedir. Kendileriyle iktisadî, siyasî ve içtimai münasebetlerde bulunduğumuz garp âlemi, tatilini Pazara hasrettiği halde bizim tatilimizi başka bir günde yapmamız vaziyette bir aykırılık husule getirmektedir. Bilhassa ecnebî iktisadî müesseselerle sıkı bir temas muhafazasına mecbur olan iktisadî müesseselerimizin bu vaziyetten zarar gördükleri muhakkaktır.

Şunu kaydetmek isterimki bizde eskidenberi hafta tatili mes'elesi dinî bir mes'ele şeklinde telâkki olunmamıştı. Cuma gününün tatile hasrını istilzam eden hiç bir dini kayıt yoktu. Tatil mes'elesi ötedenberi bizde sırf içtimai bir mes'ele mahiyetini haizdi. Hatta dükkân ve mağazaların Cuma günleri kapanması bile garp ile temastan sonra duyulmuş bir ihtiyacın neticesidir. Bazılarının zannı hlâfına olarak resmî dairelerimizin tatil gününün Cümaya tesadüf ettirilmesi

de eski değil yeni bir usuldür. Tarihlerimiz tetkik edilirse Tanzimattan evel Devlet dairelerinin Cümadan başka günlerde tatil edildiği görülür. Ezcümle Lutfü Tarihi 1247 (1831) senesi vukuatını kaydederken: « Ol vakit Babiâli ile bazı devairi resmiyenin tatilleri Perşembe ile Pazar günleri idi. » (1) diyor.

Lûtfü Tarihi 1246 (1833) senesi vukuatı arasında: « Eskidenberi Babıdefterinin Pazartesi ile Perşembe günleri haftada iki defa tatili mutad idi. Bir aralık tatil yalnız Pazar günlerine tahsis olunmuş idi. Mes'elei mısriye meşagili tatili bütün bütün tatil etmiş ise de meşagilin bertaraf olması münasebetiyle haftada bir defa Perşembe günleri Babıdefteride tatil icra olundu. » (2) diyerek resmî dairelerimizin Cümadan başka günlerde de tatil edilmiş olduğunu anlatıyor. Aynı eser, 1252 (1836) senesi vukuatını kaydederken de aynı mes'eleye dönerek: « O tarihe kadar

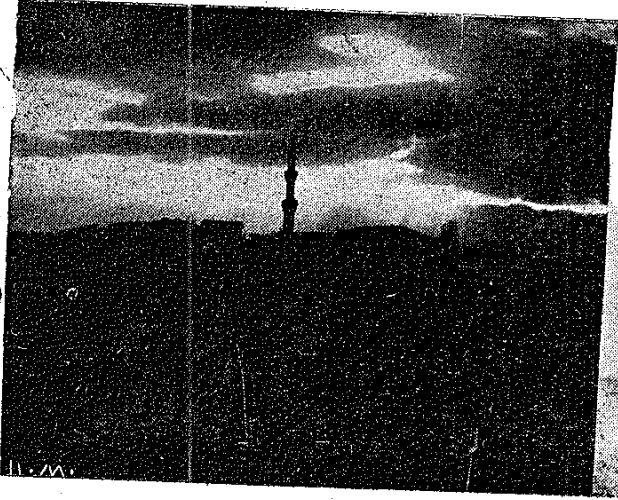
Babiâlide hafta içinde tatil için yevmi mahsus olmayup beher gün Babiâli açık bulunmak adet idi. Hazaini şahane memurlarının haftada bir gün tatilleri var idi. Buna kıyasen Babiâlide dahi Perşembe günleri tatil edilmesine karar verildi. Huzuru sadri azamide tertip oluna gelen divanı deavii şeriyenin yevmi mahsusu olan Perşembe günleri tatil münasebetiyle Salıya tahvil olundu, » (3) diyor.

Tanzimat devrine de yetişrek 1265 (1849) ve defat eden Ket-huda zade Arif Efendi hakkında yazılmış olan « Menakibi Ket-huda zade » atlı eserde Arif Efedinin babası Rumeli sudurundan Sadık Efendiden bahsedilirken: « Aslından aklâm ve devairi sairede Cuma günü tatili yokmuş. Hatta Cuma namazına bile Şeyhülislâmlar ve kazaskerler gidemezler, masalihi ibat ile iştigal ederlermiş. Ta ol zamane dekki Müşarünileyh Sadık Efendi Rumeli kazaskeri iken kazasker-

[1] Cilt 3, S. 173.

[2] Cilt 4, S. 100.

[3] Cilt 5, S. 55.

Şehircilik :

Ankara nasıl bir şehir olacak?

Beş on evli küçük bir köyün leri yerine Rayıştag binaları ya-
bile teşekkülünü icap eden iktisadî, içtimai ve cografî amiller
mevcut olduğu halde büyük bir şehrin öyle sebepsizce teşekkül
ve inkişaf edebileceğini düşünmek abes olur.

Dünya üstündeki şehirlerin her biri birçok amillerin tesiri altında vücuda gelmiş ve o amillerin sevkettiği neticeye göre inhitat veya inkişafa uğramıştır.

Asya'nın kurunu ulaya ait yüzlerce mühim şehrinden bugün kaç tanesi kalmıştır. O vak-
tin Paris'i ve Londra'sı olan Babil ve Asur şehirleri bugün bir yığın toprak halindedir.

Hani Mısır'ın teb'i, menfisi? Hani Fenike'nin (Sur) ve (Sayda) sı?

Zaman ile değişen şeraiti iktisadiye ve içtimaiyenin bu şehirleri vücuda getiren amilleri ortadan kaldırmasile o şehirler de yok olup gitmişlerdir.

Diğer cihetten Avrupa'nın Roma İmparatorluğu haricinde-
ki ormanları bugün fabrika bacalarıyla dolmuş, cermen kulübe-

pılmış, çayırılar çimento sokaklara inkilap etmiştir.

Amerika'da hergün yeni bir şehrin bir kaç ay zarfında mantar gibi yerden çıktığını, içinde şimendüferler, otobüsler, tramvaylar işlediğini, fabrikalarının bacaları tüttüğünü okuyoruz.

Hiç şüphesiz ki bunların da sebepleri vardır.

Niçin Kütahya veya Çankırı Ankaranın inkişafına mazhar olamadı? Niçin İstanbul ve Boğaz içi eski halini kaybediyor?

Çünkü şehirlerin doğmaları, büyümeleri, inkişaf etmeleri ve sönmeleri de tıpkı bir maddei uzviyenin hayatı gibi tabii kânunlara bağlıdır. O halde bir şehrin ne olabileceğini ve ne dereceye kadar inkişaf ve tevessu etmek kabiliyetini haiz olduğunu bu kanunlardan anlamak mümkündür.

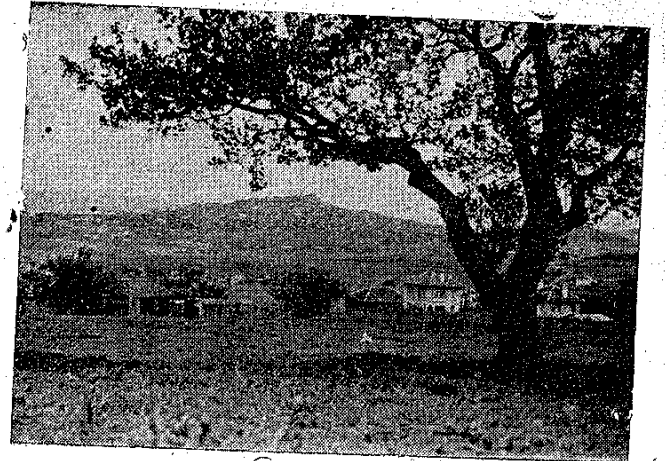
Evvela: Şehir demek nüfus demektir.

Bir şehirde nüfusun çoğalması iki suretle vukua gelir. Biri tevellüdat, diğeri de hariçten gelmek suretleridir.

Bu iki suret de o şehrin vaziyeti iktisadiye ve iklimiyesine tâbidir. Bir memlekette iklim fena olursa tevellüdat gittikçe azalır ve ölenler artar o suretle ki gitgide nüfusu azalır ve o şehir söner. İklim iyi olur fakat iktisadî şartlar fena olursa o şehir gene söner. Çünkü orada doğanlar büyüdükten sonra daha müreffeh yaşamak ve para kazanmak için şeraiti iktisadiyesi daha iyi şehirlere giderler.

Ankara'nın eski vaziyeti iktisadiyesine göre nüfusu 25,000 olduğu halde bugün 75,000 nüfus çıkması sırf hükûmet merkezi ittihaz edilmesi dolayısıledir.

Şüphesiz ki bu yeni amil şehrin nüfusunu bir miktar daha tez-

Yeni şehire bir bakış

Yit edecektir. Daha fazlalaşması ve apartımanları mümkün mertebe kalabalık ve gürültüden uzak olmayla beraber "Site,, etrafında da dairen medar bırakılacak ağaçlık ve yeşil boş sahaya yakın ve havadar olmalıdır.

Ziraat ve sanayiın Ankara'da ne dereceye kadar inkişaf edebileceğini şimdiden tahmin etmek kabildir, ona göre bir hesap yapılacaktır. Olursa Ankara'nın nüfusu 150,000 kadar olmak ihtimali neticesine varılır.

O halde Ankara'yı şimdilik 150,000 nüfuslu bir şehir olmak üzere tanzim etmeliyiz. Bu esastan elde olunca muhtelif sınıfları hesap etmek ve ona göre mıntakalara ayırmak mes'elesi gelir.

İŞ MERKEZİ.

1 — Her şehirde evvela bir (iş) merkezi olmak icap eder. Buna (Site) derler. Bu mıntaka şimendifer garı yanında, toplu müesseseleri muhtevi olmak üzere bir ticaret ve iş merkezi teşkil eder. Ticarethaneler, avukat yazıhaneleri, bankalar, sigortalar, sanayi idarehaneleri, komisyoncular, oteller, lokantalar, dükkanlar hep bu kısımda bulunur.

Ankara'da bu kısım şimendifer istasyonu, Osmanlı Bankası, Hakimiyeti Milliye meydanı ve Anafartalar caddesine tesadüf eden mıntakalardır.

"Site,, de çalışanlar ikiye ayrılır. Biri vaziyeti iktisadiyeleri dolayısıyla işlerine yakın oturmak mecburiyetinde olanlar, diğeri de civarda bahçeli evler mıntakalarında oturabilecek iktidarda bulunanlar.

Merkezde oturacakların evleri

ve apartımanları mümkün mertebe kalabalık ve gürültüden uzak olmakla beraber "Site,, etrafında da dairen medar bırakılacak ağaçlık ve yeşil boş sahaya yakın ve havadar olmalıdır.

İşte bu sebeptendir ki Ankara şehrinin sitesini teşkil eden bu saha etrafına yeşil ve boş bir park sahası bırakılmıştır. Bahçeli evler sahası bu park sahasından sonra başlar.

2 — Sanayi mıntakası ve amele evleri. Fabrikalar ve sanayie tahsis edilen kısımdır ki bu da şehirden bir parça uzak ve koku ve dumanları şehire getirmemek için rüzgârlara göre vaziyeti en münasip bir mıntakadır. Bu kısımda çalışanların ise ikametgâhları gene bu kısma yakın olmak icap eder.

Hayatı fabrikada geçen amelelinin istirahat ve uyku zamanını eyi hava ve bol ziya içinde geçirebilmesi için amele mahallesi nin bahçeli evler içinde bulunması ve amele hayatına uyan içtimaî müessesatı muhtevi olması icap eder. Bhusus amelelinin kısmı azamı bekâr olmak hasebile onlara göre odalar, hamamlar, lokantalar ve hatta amele gazinoları ve kiraat salonları yapılmak lâzımdır.

Sanayi mıntakası Ankara'da şimendifer hattının öbür tarafında ve şimdiki hava gazi fabrikası civarında tesbit edildiği gibi

amele mahallesi de Akköprü civarına yapılması tekarür etmiştir.

3 — Bu mıntakalardan maada bir de devlet daireleri ve memur ikametgâhları mıntakası ayrılmıştır. Bu mıntaka Yenişehirde havuz başından Müdafaa-i Milliye binasına kadar olan sahadır ki bunun en mürtefi noktasına da Büyük Millet Meclisi inşa olunacaktır.

O halde müstakbel Ankara'yı şöyle görebiliriz.

1 — Şehri şimalden cenuba ve şarktan garbe doğru kesen iki büyük cadde ile Osmanlı Bankası önünden kaleye doğru çıkan ve gene sol taraftan heykel meydanı, Anafartalar ve Samanpazarından Cebeci'ye ve oradan Yenişehir'e giden ve büyük cadde ile birleşen umumî sokaklar ile bunlar aralarını vasleden ikinci sokaklar.

2 — Siteyi bir kuşak gibi ihata eden geniş ağaçlık park sahası.

3 — Şehrin şimali garbisine doğru uzanan sanayi mahallesi yani fabrikalar.

4 — Yenişehir'in bahçeli evleri.

5 — Devlet daireleri ve memur ikametgâhlarını muhtevi olan devlet mahallesi.

Bu itibarla şehrin ileride en ziyade şeref bulacağı ve kıymet kespedecek kısımları şimdiden şöylece tahmin edebiliriz.

1 — Osmanlı Bankası önünden Adliye Vekâletine kadar olan merkez kısmı.

2 — Şimendifer gazi civarı.

3 — Devlet mahallesi civarı.

Celal ESAT